

Definice jevu a vymezení pojmů

Agresivita vs. agrese

Z vývojového hlediska je **agresivita** jedním z přirozených rysů osobnosti. V přírodě představuje jednu z důležitých vlastností nutných k přežití. Jedná se o vnitřní pohotovost jednat útočně. Tento sklon se u člověka transformuje do různých podob. Často se prolíná se sebeprosazováním (asertivitou), souvisí se soutěživostí, mobilizuje k dosahování cílů a potřeb. Míra agresivity je u jednotlivců odlišná. Cílem výchovy (rodičů, pedagogů aj.) je učit děti tento rys ovládat a směřovat jej do pozitivní roviny, důležitou roli představuje zdravé nastavování hranic dítěti. Míra ovládnutí se projeví zejm. v případě zátěže (stresové situace). Prvotními přirozenými reakcemi na zátěž jsou útok, útek nebo znehybnění.

Formou útoku je právě **agrese** - je to chování, které vědomě a záměrně ubližuje, omezuje svobodu a poškozuje jiné osoby nebo věci (specifickou formou je agrese vůči sobě samému). Agresivní chování má příčiny jednak biologické (vliv temperamentu, neurovývojové poruchy - typicky např. ADHD, poruchy autistického spektra, poruchy osobnosti - na tyto však mají vliv nejen biologické příčiny, ale i příčiny vnější, zejména pak rodina - absence hranic nebo jejich nezdravé nastavení, rizikové vzorce chování v rodině, absence pocitu bezpečí, jistoty; škola; trávení volného času, ale také i média a sociální sítě).

Zpracovatel

Oddělení sociálně právní ochrany dětí
Městského úřadu Jeseník
červen 2019

Postup řešení situace

Z pozice ŠKOLY

- Učitel se o agresivním chování **dozví** - vlastní zjištění/osobní zkušenost, od napadaného žáka, od spolužáků, od ostatních učitelů, anonymním oznámením (např. schránky důvěry), od rodičů napadaného žáka, apod.
- Učitel informuje ředitele školy, výchovného poradce, metodika prevence.
- Učitel promluví s tím, kdo na agresivitu upozornil - otázky typu: jak dlouho násilí trvá, v jaké intenzitě, kdy k němu došlo, kdo je oběť, agresor.
- Udrhuje zásady - nezpochybňuje pravdivost informací, ověřuje diskrétně, chrání zdroj.
- Vede individuální a diskrétní rozhovory s obětí, svědky, naposledy agresorem.
- Udrhuje hlavní zásady - **NIKDY NEKONFRONTOVAT OBĚŤ S AGRESOREM, SVĚDKY S AGRESOREM**, diskrétnost, citlivost.
- Vždy je vyhotovován záznam k jednotlivým úkonům.
- Škola vyhodnotí situaci, zda vyřeší problém v rámci své organizace nebo ve spolupráce s dalšími odborníky, institucemi, přičemž bere zřetel na oznamovací povinnost (postup obdobný dle preventivního plánu proti šikaně).
- Následují rozhovory s rodiči agresora a s rodiči oběti.
- Škola má možnost uplatnit své nástroje dle povahy - rozhovor s rodiči agresora (a agresorem), výchovná komise (bez přítomnosti nebo za přítomnosti OSPOD), navázání spolupráce s OSPOD (předání informace, spolupráce), trestní oznámení PČR + souběžně s oznámením vždy informovat OSPOD (možno zaslat trestní oznámení i Okresnímu státnímu zastupitelství).
- Nápravná opatření - viz příslušný metodický pokyn MŠMT.
- Škola nastaví kontrolních a ozdravné mechanismy, jak pro účastníky agresivního chování (případně šikany), tak pro třídu. Ve spolupráce s externími odborníky je možno pracovat s celým třídním kolektivem, revidovat preventivní postupy a vytvářet krizové plány.
- Při práci s agresorem a jeho rodiči doporučí škola spolupráci s PPP, klinickým psychologem, psychoterapeutem, psychiatrem a SVP. V případě pobytu dítěte v SVP škola vypracovává individuální vzdělávací plán pro dobu pobytu dítěte v SVP (cca 8 týdnů).
- Škola motivuje a nabízí dítěti zapojení do volnočasových sportovních aktivit, aby dítě uvolnilo správným směrem nahromaděnou energii.

NEODKLADNÉ ÚKONY

v případě bezprostřední silné agrese vůči jinému žákovi je nezbytné:

- zastavit násilí, postarat se o oběť a přivolat pomoc ostatních pedagogů,
- bezodkladně informovat ředitele školy, výchovného poradce a metodika prevence,
- informovat rodiče oběti - požádat, aby si žáka vyzvedli, příp. informovat o hospitalizaci, nepodaří-li se rodiče zkontaktovat, informovat OSPOD a dojednat další postup,
- oznámit na PČR pro podezření ze spáchání provinění (nebo činu jinak trestného) a zároveň oznámit na OSPOD,
- s vědomím ředitele informovat rodiče agresora.

Z pozice OSPOD

- Dětem se zvláštními potřebami spojenými s výchovou (děti dle § 31 odst. 2 zákona SPOD s odkazem na § 6 písm. c), d) zákona SPOD) se věnuje **kurátor pro děti a mládež** (dále jen kurátor), (dětem/obětím - tj. dětem, které ohrožuje někdo jiný, se věnuje sociální pracovník OSPOD).
- **Oznamovací povinnost na OSPOD** - v případě agresivního chování vč. šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.
- Rodiče nebo jiné osoby (vč. učitelů a dalších osob s dětmi pracujících), však mohou kurátora oslovit i v případech, které přestože nenaplnují oznamovací povinnost, nicméně zde vnímají riziko, kdy situace trvá po takovou dobu nebo je takové intenzity, že může nepříznivě ovlivňovat vývoj dětí. Současně se lze na kurátora obrátit v případě **poradenství, podpoře a zprostředkování odborných služeb**.
- Kurátor zodpovídá za proces, nikoliv za výsledek.
- **Základními nástroji práce kurátora** je vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plánování koordinované intervence. Prvotní práce kurátora spočívá zejména ve využívání v první řadě „měkkých“ opatření, to je poskytování poradenství, provádění pohovorů se samotným dítětem a s jeho rodiči, práce s motivací dítěte ke změně, zprostředkování kontaktu na podpůrné služby a zařízení, možnost svolání případových nebo rodinných konferencí.
- **Případové a rodinné konference** jsou nástrojem případové práce, s danými pravidly, vymezení okruhu zúčastněných osob, je plně v kompetenci kurátora - vychází z předmětu případové/rodinné konference. Pokud je zástupce školy na konferenci účasten, je ze zákona vázán zachováním mlčenlivosti.
- Hlavním úkolem činnosti kurátora je zjistit míru ohrožení dítěte, vyhodnotit jeho situaci a zpracovat individuální plán ochrany dítětem (sestavuje s dítětem - stanovuje cíle konkrétní, krátkodobé, zvládnutelné - tyto vyhodnocuje).
- Pokud dítě nebo rodiče nejsou motivováni ke spolupráci a míru ohrožení dítěte vyhodnotil kurátor jako vysokou, využívá kurátor mimo „měkkých“ opatření i **opatření donucovací povahy**.

OPATŘENÍ DONUCOVACÍ POVAHY

- **uložení povinnosti** dítěti nebo rodičům **využít odbornou poradenskou pomoc**,
- **uložení výchovného opatření** dítěti nebo rodičům - v rámci správního řízení uloží úřad nebo soud napomenutí, omezení, dohled, odborná pomoc nebo terapii.
- při ohrožení zdraví nebo života dítěte je možno **podat návrh na předběžné opatření** dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. O návrhu rozhoduje soud nejpozději do 24 hodin od jeho podání.
- **může soudu rovněž navrhnout**, aby nařídil **pobyt v** dětském diagnostickém ústavu, dětském domově se školou nebo výchovném ústavu.

Středisko výchovné péče (SVP)

Střediska výchovné péče zajišťují preventivně-výchovnou péči pro děti (od 3 let), žáky a studenty (do 26 let) s rizikem vzniku a vývoje poruch chování, přičemž poskytují svou intervenci také rodičům (zákonným zástupcům) nebo školám. Odbornou péči zde zajišťují pedagogičtí pracovníci, etopedové, speciální pedagogové, psychologové, podmínkou úspěchu je dobrovolný a motivovaný klient. Péče probíhá ve formě ambulantní, stacionární nebo **internátní, u které rodiče hadí služby spojené s pobytem.**

Jaké služby nabízí

- **Jednorázové vedení klienta** - odborná poradenská pomoc poskytnutá dítěti v obtížné životní situaci, příp. konzultace se zákonným zástupcem v případě výchovných problémů dítěte; forma osobní nebo telefonické konzultace; není zájem o krátkodobé nebo dlouhodobé vedení v SVP, příp. je doporučena péče jiného zařízení.
- **Krátkodobé vedení klienta** - odborná činnost v ambulantní formě, ukončení do dvou měsíců od prvního kontaktu, při nejméně 5 návštěvách střediska.
- **Dlouhodobé vedení klienta** – ambulantní, celodenní nebo internátní forma, poskytování diagnostických, preventivně výchovných a poradenských služeb.

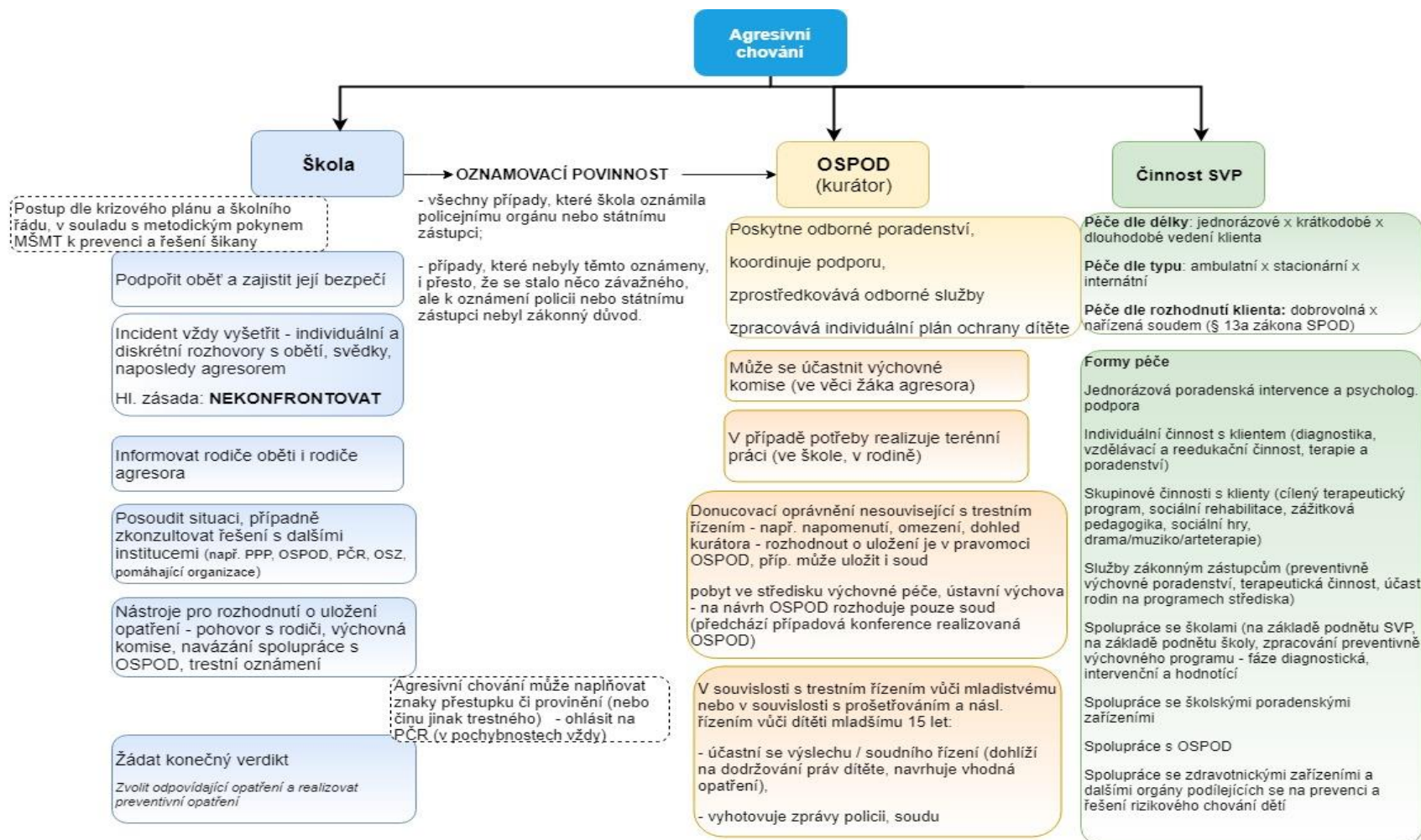
Formy péče

- **Individuální činnosti s klientem** - diagnostika (rozpoznání podstatných rysů osobnosti klienta, zjištění potřeb a problémů); vzdělávací a reedukační činnost (osvojení nových znalostí a dovedností, rozpoznání individuálních vloh, podpora autoregulace); terapie - směřující k zásadnějším změnám chování a postojů); poradenství.
- **Skupinové činnosti s klienty** - cílený terapeutický program (zmírnění či odstranění jasně určených problémů - pochopení příčin, reedukace, prevence); sociální rehabilitace (podpůrné činnosti, kterými jsou upravovány narušené společenské vztahy); zapojení zážitkové pedagogiky, psychosociálních her, drama/muziko/arteterapie.
- **Poskytování služeb zákonným zástupcům** - preventivně výchovné poradenství (individuální konzultace pro zákonné zástupce, společné konzultace s dítětem, skupinové konzultace pro více rodin), terapeutická činnost (individuální, rodinná, rodičovská skupina - rodiče více klientů), účast rodin na programech střediska.
- **Spolupráce se školami** - na základě podnětu SVP, na základě podnětu školy, zpracování speciálně pedagogického programu pro třídní kolektiv (preventivní výchovný program - fáze diagnostická, intervenční a hodnotící).
- **Spolupráce s OSPOD** - poskytování informací, vypracování podkladových zpráv a přímá účast při poradenské a preventivní činnosti.

UPOZORNĚNÍ

Pro spolupráci se SVP se mohou **rodiče** a dítě/agresor **rozhodnout SAMI**, tedy i bez doporučení kurátora pro děti a mládež. Pobyť je placený.

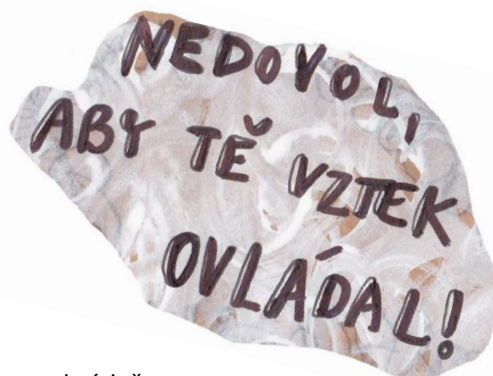
Grafické znázornění

ZDROJ:
Metodika MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních
Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče

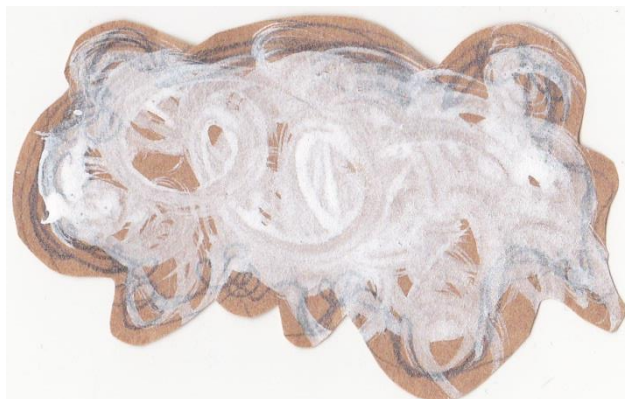
Kazuistika

Petr je žákem 8. třídy, do evidence kurátora byl zařazen v okamžiku, kdy se s dalšími dvěma spolužáky dopouštěl šikany na jedné ze spolužaček, pocházející ze slabších socioekonomických poměrů. Jednalo se o fyzické i verbální napadání „šťouchání“, tahání za vlasy, ničení věcí spolužačky, nadávky a zesměšňování, Petr pak spolužačce sebral starší mobilní telefon. Matka spolužačky podala trestní oznámení, prvotně pro krádež, neboť šikana „vyplula na povrch“ až při prošetřování.

Petr se narodil do úplné rodiny jako jediné dítě, kdy v předškolním věku byl plačtivý, těžko přijímal změny, byl zvýšeně unavený, podrážděný, s nižší mírou soustředění. Obtížné situace při docházce do MŠ řešila rodina ve spolupráci s psychologem. Později bylo chlapci diagnostikováno ADHD. Na 1. stupni byl Petr spíše samotářský, obtížně navazoval vztahy, zájem spolužáků se snažil „koupit“, prospěchově byl průměrný. Ve 4. třídě se stal obětí šikany ze strany fyzicky silnějšího spolužáka. Vztahy uvnitř rodiny byly komplikované, mezi rodiči docházelo ke konfliktům, otec byl spíše pedantický, impulzivní, kritický vůči Petrovi i matce, matka byla spíše protektivní. Manželství rodičů dospělo k rozvodu v době, kdy Petr nastoupil na druhý stupeň ZŠ. Otec se odstěhoval ze společné domácnosti, Petr zůstal v péči matky. S otcem je v kontaktu. Vztahy rodičů jsou dosud neurovnané, ve výchově přetrvává nejednotnost a objevují se snahy o „kupování“ Petra jedním i druhým rodičem.

V rámci Petrovi šikany, u které byl označen za hlavního aktéra, informovala PČR OSPOD a došlo k navázání spolupráce se školou. Další dva spolužáci nebyli neřešeni v trestně právní rovině, ale pouze v rámci školy, za spolupráce s OSPOD (výchovná komise, rozhození do jiné třídy, snížený stupeň z chování, zvýšený dohled pedagogických pracovníků). V případě Petra kurátor zahájil spolupráci s matkou nezl. Petra a Petrem, individuální i společnou formou. Otec se dostavil na jednu individuální schůzku, za vzniklou situaci vinil pouze matku, neměl náhled na vlastní působení. Kurátor byl v průběžném kontaktu se školou a monitorovali situaci. Souběžně probíhalo policejní prošetřování. Z důvodu nedostatku věku byla věc odložena, následně podal státní zástupce návrh soudu na uložení výchovného opatření. Kurátor zprostředkoval kontakt s Probační a mediační službou. Tato dojednalo účast Petra na zahajovaném probačním programu PUNKT rodina. Petr i matka souhlasili se spoluprací s psychologem (rodinná terapie, práce s emocemi, uvědomění si dopadů jednání) po dobu, než bude spuštěn program PUNKT. Následně se tohoto programu zúčastnil, pak proběhlo soudní jednání, kde byla Petrovi uložena výchovná povinnost. Prostřednictvím PMS došlo také ke snaze se zprostředkování kontaktů s poškozenou z důvodu omluvy, kontakt se však navázat nepodařilo.

Sít pomoci a zdroje¹

- Městský úřad Jeseník, **Oddělení sociálně právní ochrany dětí**, Karla Čapka 1147/10, Jeseník, *kurátoři pro děti a mládež*
Bc. Kateřina Všetečková, tel. 584 48 464, e-mail: katerina.vseteckova@mujes.cz
Bc. Veronika Kočí, tel. 584 498 454, e-mail: veronika.koci@mujes.cz
- **Policie ČR**, Krajské ředitelství Ol. kraje
 - obvodní odd. Jeseník - Moravská 780/4, 79001, tel. 974 773 651
 - obvodní odd. Zl. Hory - Bezručova 614, 793 76, tel. 974 773 711
 - obvodní odd. Javorník - Hlavní 149, Žulová, 790 65, tel. 974 773 701
- **Pedagogicko-psychologická poradna** a SPC Olomouckého kraje, Dukelská 1240/27, **Jeseník**
oblastní metodik prevence
Mgr. Martin Kupka, Ph.D., tel. 584 411 829, 724 131 963, e-mail: metodik@ppp-jesenik.cz
- **Středisko výchovné péče Dobrá Vyhlídka Šumperk**, Vyhlídka 1, 787 01 Šumperk
vedoucí střediska
Mgr. Jitka Křečková, tel. 583 284 011, 778 445 825, e-mail: svp.vedouci@dds-spk.cz

- Metodický pokyn k MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškol., základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků.
- <http://esynergie.upol.cz/ditevoohrozeni/> - Dítě v ohrožení - první pomoc pro pedagogy a vychovatele (k tématu zejm. vzorový případ „Agresivní Dan“, vzorový případ „K učiteli agresivní Tomáš“, vzorový případ „Šikanovaný Péťa“)
- Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče.

¹ V textu čerpáno z výše uvedených zdrojů

